

פרקי
אבות

מְלִי

דִּתְּסִידוֹרְתָא

מְשָׁה קְצֵל תּוֹרָה מְסִינִי,
וּמְסָרָה לִיהוֹשֻׁעַ, וִיהוֹשֻׁעַ לְזִקְנִים, וְזִקְנִים לְנַבִּיאִים,
וְנַבִּיאִים מְסָרוּהָ לְאַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָּה.
הֵם אָמְרוּ שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים, הֵווּ מְתוּנִים צְדִין,
וְהֵעֲמִידוּ תַלְמִידִים הַרְצִיחָה, וְעָשׂוּ סִיג לַתּוֹרָה:

משנת "כל ישראל" היא קטע ממשנה במסכת סנהדרין, והיא שובצה כהקדמה ללימוד פרקי אבות מפני שיש בה מסר של עידוד וחיווק שיש בכוחו לדרבן את האדם לקיים את ההוראות המיוחדות שבמסכת אבות.

כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, שְׁנַאֲמַר: וְעַמְּךָ כָּל־צַדִּיקִים, לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ, נִצֵּר מִטְּעִי, מַעֲשֵׂה יָדַי לְהִתְפָּאֵר:

מלי דחסידותא

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא: המשנה הזו מתאימה במיוחד לשמש כמבוא ושער הכניסה ללימוד פרקי אבות, כי היא מלמדת שכל יהודי ויהודי, ללא יוצא מן הכלל, שייך, יכול וצריך ללמוד ולעבוד לפי הוראות המשנה הייחודיות של מסכת אבות, בין אם הוא בדרגה רוחנית נמוכה והוא מבקש

להתעלות ובין אם הוא מצוי בשלב רוחני גבוה (ליקוטי שיחות, חלק יז, עמוד 345).

משנה מבוארת

לכל בני ישראל, כולל אלו הרשעים, יש חלק בעולם הבא, שכך נאמר: "ועמך כולם צדיקים, לעולם יירשו ארץ, נצר מטעי מעשה ידי להתפאר", כלומר, האמת היא שכל העם הם צדיקים ולכן כולם יזכו לרשת ולקבל חלק בארץ החיים הנצחיים.

רבינו עובדיה מברטנורא

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא. ואפילו אלו שנתחייבו מיתה בבית דין מפני רשעתן, יש להם חלק לעולם הבא, ועולם הבא האמור כאן הוא העולם הבא אחר תחיית המתים שעתידים לחיות ולעמוד בגופם ובנפשם חיים נצחיים כחמה וכלבנה וכוכבים, כדמייתי בגמרא בהאי פרקא מתים שעתידים לחיות אין חוזרין לעפרן, והעולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה, ואע"פ שיש בו גוף וגויה, אלא צדיקים יושבין ועטרותיהן בראשיהן ונהנין מזיו השכינה, ומפני שאין כל ישראל שוין בו, אלא הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, משום הכי קתני יש להם חלק:

משנת "רבי חנניה" לקוחה ממסכת מכות, והיא שובצה כקטע סיום ללימוד פרקי אבות מפני שיש בה יופי מיוחד וראוי לחתום בו את לימוד הוראות המשנה במסכת אבות.

רְבִי חֲנַנְיָהּ בֶּן עֲקִישָׁי אָמַר: רְצָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְזִכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל, לְפִיכֶן הִרְבָּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: יִי חֲפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מילי דחסידותא

לזכות את ישראל: ניתן לפרש את המשנה בדרך חסידיית ובכך גם להציג את הקשר המובהק בינה לבין מסכת אבות. "רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל" - ה' יתברך רצה לזכך ולעדן את עם ישראל, לתת להם כוח והנחיות לעבד ולקדש את כוחות הנפש והמידות, "לפיכך הרבה להם תורה ומצוות" - ולכן הוא הוסיף והכליל בתורה הקדושה גם את חכמת המוסר והמידות המתפרשת בפרקי אבות. הוראות המשנה במסכת אבות אינן 'סתם' קובץ כללי התנהגות אנושית, אלא חלק קדוש של התורה עצמה, ולכן אפשר וצריך לקחת מהן כוח להפוך ולשנות את המידות מבפנים (ליקוטי שיחות, חלק יז, עמוד 416).

משנה מבוארת

רבי חנניה בן עקשיא היה אומר: הקדוש ברוך הוא רצה להרבות את זכויותיהם של בני ישראל ולהגדיל את שכרם, ולפיכך הוא הרבה להם את התורה והמצוות, כך שהם ילמדו הרבה תורה ויקיימו הרבה מצוות ויזכו לשכר גדול מאוד, שכך נאמר: "ה' חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר", כלומר, ה' רצה בצדקותם של בני ישראל, ולכן הוא הגדיל את התורה והאדיר את המצוות.

רבינו עובדיה מברטנורא

רבי חנניא בן עקשיא אומר וכו'. לא אמר למילתיה גבי מסכת אבות, אלא במסכת מכות באלו הן הלוקין, ולפי שיש בה סיום נאה, נהגו כל העם לאמרם בסוף כל פרק ופרק, לפי שאין אומרים קדיש על המשנה אלא על האגדה, דאמר מר [סוטה מ"ט] [עולם אמאי קא מייקיים, אקדושה דסידרא] ויהא שמיה רבא דאגדתא, ונקראו אלו פרקי אבות. מפני שנסדרו הנה דברי אבות הראשונים שקבלו את התורה זה מזה, כגון משה ויהושע והזקנים זה מזה, עד אנשי כנסת הגדולה ושמאי והלל ורבן יוחנן בן זכאי ותלמידיו, והודיענו רבי איך היו מעשיהם נכונים והיו מזהירים לאנשי דורם ומדריכים אותם בדרך ישרה, כמו כן ראוי לכל חכם להזהיר את בני דורו ולהודיעם דרך ישרה:

פרק ראשון

כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, שְׁנֵאֵמַר: וְעַמּוּד בָּלָם
צְדִיקִים, לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ, נִצָּר מִפְּטְעֵי, מַעֲשֵׂה יָדַי לְהַתְּפָאֵר:

א מִשָּׁה קִבֵּל תּוֹרָה מִסִּינַי, וּמִסְרָה לִיהוֹשֻׁעַ, וְיִהוֹשֻׁעַ לְזִקְנִים, וְזִקְנִים
לְנָבִיאִים, וְנָבִיאִים מִסְרוּהָ לְאַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָּה. הֵם אָמְרוּ שְׁלֹשָׁה
דְּבָרִים, הָיוּ מְתוּנִים בְּדִין, וְהִעֲמִידוּ תְּלֻמִּידִים הַרְבֵּה, וְעָשׂוּ סִיג
לְתוֹרָה: ב שְׁמֵעוֹן הַצְּדִיק הָיָה מְשִׁירֵי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָּה. הוּא הָיָה
אוֹמֵר, עַל שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד, עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוֹדָה
וְעַל גְּמִילוֹת חֲסָדִים: ג אֲנִטְיִיגְנוּם אִישׁ סוֹכּוֹ קִבֵּל מִשְׁמֵעוֹן הַצְּדִיק.
הוּא הָיָה אוֹמֵר, אַל תִּהְיוּ בְּעֲבָדִים הַמְּשַׁמְשִׁין אֶת הָרַב עַל מְנַת
לְקַבֵּל פָּרֶס, אֲלֵא הָיוּ בְּעֲבָדִים הַמְּשַׁמְשִׁין אֶת הָרַב שְׂלֵא עַל מְנַת
לְקַבֵּל פָּרֶס, וְיִהְיֶה מוֹרָא שָׁמַיִם עֲלֵיכֶם: ד יוֹסִי בֶן יוֹעֶזֶר אִישׁ צָרְדָּה
וְיוֹסִי בֶן יוֹחָנָן אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם קִבְּלוּ מֵהֶם. יוֹסִי בֶן יוֹעֶזֶר אִישׁ צָרְדָּה
אוֹמֵר, יִהְיֶה בֵּיתְךָ בֵּית וְעַד לְחֻכְמִים, וְהָיוּ מִתְאַבְּקִים בְּעַפְרֵי רַגְלֵיהֶם,
וְהָיוּ שׁוֹתֵה בְּצִמָּא אֶת דְּבָרֵיהֶם: ה יוֹסִי בֶן יוֹחָנָן אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם
אוֹמֵר, יִהְיֶה בֵּיתְךָ פְּתוּחַ לְרוּחָה, וְיִהְיוּ עֲנִיִּים בְּנֵי בֵּיתְךָ, וְאֵל תִּרְבֶּה

שִׁיחָה עִם הָאִשָּׁה. בְּאִשְׁתּוֹ אָמְרוּ, קַל וְחֹמֶר בְּאִשְׁתְּ חֲבֵרוֹ. מִכַּאֲנִי
 אָמְרוּ חֲכָמִים, כָּל הַמְרַבֶּה שִׁיחָה עִם הָאִשָּׁה, גֹּזֵרִים רָעָה לְעַצְמוֹ,
 וּבֹטֵל מִדְּבָרֵי תוֹרָה, וְסוֹפּוֹ יוֹרֵשׁ גִּיהֶנֶם: ^ו יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרַחְיָה
 וְנִתְאִי הָאֲרַבְלִי קִבְּלוּ מֵהֶם. יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרַחְיָה אָמַר, עֲשֵׂה לְךָ רֵב,
 וְקִנְיָה לְךָ חֵבֵר, וְהָיוּ דָן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זְכוּת: ^ז נִתְאִי הָאֲרַבְלִי
 אָמַר, הִרְחַק מִשְׁכַּן רָע, וְאֵל תִּתְחַבֵּר לְרָשָׁע, וְאֵל תִּתְיַאֵשׁ מִן
 הַפּוֹרְעָנוֹת: ^ח יְהוּדָה בֶּן טַבָּאִי וְשִׁמְעוֹן בֶּן שְׁטַח קִבְּלוּ מֵהֶם. יְהוּדָה
 בֶּן טַבָּאִי אָמַר, אֵל תַּעֲשֵׂ עַצְמְךָ כְּעוֹרְכֵי הַדִּינִין. וּכְשִׁיחִיו בְּעַלִּי
 הַדִּין עוֹמְדִים לְפָנֶיךָ, יִהְיוּ בְּעֵינֶיךָ כְּרָשָׁעִים. וּכְשִׁנְפָטִים מְלַפְּנֶיךָ,
 יִהְיוּ בְּעֵינֶיךָ כְּזוֹכָאִין, כְּשִׁקְבָלוּ עֲלֵיהֶם אֶת הַדִּין: ^ט שִׁמְעוֹן בֶּן שְׁטַח
 אָמַר, הָיוּ מְרַבֶּה לְחַקּוֹר אֶת הָעֵדִים, וְהָיוּ זְהִיר בְּדַבְּרֶיךָ, שְׁמָא
 מִתּוֹכֶם יִלְמְדוּ לְשִׁקֵּר: ^י שְׁמַעְיָה וְאַבְטָלְיוֹן קִבְּלוּ מֵהֶם. שְׁמַעְיָה
 אָמַר, אֱהוּב אֶת הַמְּלָאכָה, וְשִׁנְאָ אֶת הָרַבָּנוּת, וְאֵל תִּתְוַדַּע
 לְרִשׁוֹת: ^{יא} אַבְטָלְיוֹן אָמַר, חֲכָמִים, הִזְהָרוּ בְּדַבְּרֵיכֶם, שְׁמָא תַּחֲוּבוּ
 חוֹבֵת גְּלוּת וְתַגְלוּ לְמָקוֹם מִים הָרָעִים, וְיִשְׁתּוּ הַתְּלַמִּידִים הַבָּאִים
 אַחֲרֵיכֶם וְיָמוּתוּ, וְנִמְצָא שֵׁם שָׁמַיִם מִתְּחִלָּל: ^{יב} הִלֵּל וְשַׁמַּאי קִבְּלוּ
 מֵהֶם. הִלֵּל אָמַר, הָיוּ מִתְּלַמִּידָיו שֶׁל אֶהְרֹן, אוֹהֵב שְׁלוֹם וְרוֹדֵף
 שְׁלוֹם, אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת וּמְקַרְבֵּן לַתּוֹרָה: ^{יג} הוּא הָיָה אָמַר, נִגְדַּ
 שְׁמָא, אֲבָד שְׁמָהּ. וּדְלָא מוֹסִיף, יְסִיף. וּדְלָא יִלִּיף, קְטָלָא חֵיב.
 וְדֹאשְׁתַּמֵּשׁ בְּתַגָּא, חֲלָף: ^{יד} הוּא הָיָה אָמַר, אִם אֵין אֲנִי לִי, מִי
 לִי. וּכְשִׁאֲנִי לְעַצְמוֹ, מָה אֲנִי. וְאִם לֹא עֲכָשִׁיו, אֵימָתִי: ^{טו} שַׁמַּאי
 אָמַר, עֲשֵׂה תוֹרָתְךָ קִבֵּעַ. אָמַר מַעֲטָ וְעֲשֵׂה הַרְבֵּה, וְהָיוּ מְקַבְּלִים

אֶת כָּל הָאָדָם בְּסֵבֶר פָּנִים יָפוֹת: טו רַבֵּן גַּמְלִיאֵל הָיָה אוֹמֵר, עֲשֵׂה
לְךָ רֵב, וְהִסְתַּלַּק מִן הַסִּפְקָה, וְאֵל תִּרְבֶּה לְעֵשׂוֹר אַמְדוּת: יז שְׁמַעוֹן
בְּנוֹ אוֹמֵר, כָּל יָמַי גִּדְלֹתַי בֵּין הַחֲכָמִים, וְלֹא מִצָּאתַי לְגוֹף טוֹב
מִשְׁתִּיקָה. וְלֹא הַמְדַרְשׁ עָקָר, אֲלֵא הַמַּעֲשֵׂה. וְכָל הַמְרַבֶּה דְבָרִים,
מִבֵּיא חֲטָא: יח רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, עַל שְׁלֹשָׁה דְבָרִים
הָעוֹלָם קָיָם, עַל הַדִּין וְעַל הָאֱמֶת וְעַל הַשְּׁלוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר אֱמֶת
וּמִשְׁפַּט שְׁלוֹם שִׁפְטוּ בְּשִׁעְרֵיכֶם:

רבי חנניה בן עקשיא אומר: רצה הקדוש ברוך הוא
לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות,
שנאמר: יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

משניות מבוראות

פרק ראשון

א מֹשֶׁה קָבַל תּוֹרָה מִסִּינַי, וּמִסְרָהּ לִיהוֹשֻׁעַ, וִיהוֹשֻׁעַ לְזִקְנִים, וְזִקְנִים לְנָבִיאִים, וְנָבִיאִים מִסְרוּהָ לְאַנְשֵׁי כְּנָסֶת הַגְּדוּלָּה. הֵם אָמְרוּ שְׁלֹשָׁה דְבָרִים, הָיוּ מְתוּנִים בְּדִין, וְהֶעֱמִידוּ תִלְמִידִים הַרְבֵּה, וַעֲשׂוּ סִיג לַתּוֹרָה:

מילי דחסידותא

משה קיבל תורה מסיני: יש כאן משהו קצת 'משונה' כביכול: למה המשנה בוחרת לספר שמשה רבינו קיבל את התורה "מסיני"? וכי לא היה פשוט ונכון יותר לומר שהוא קיבל אותה "מהקדוש ברוך הוא"?

אלא שכאן המשנה מציבה לפנינו תנאי סף חשוב וחינוכי לקראת הגישה ללימוד התורה. יהודי שחפץ ללמוד את התורה הקדושה, עליו לעמוד בדרישה ההכרחית המוקדמת - להיות עניו ובטל. ממש כמו הר סיני, שדווקא בגלל היותו הנמוך מכל ההרים, בחר ה' דווקא בו לנתינת התורה. קבלת התורה היא, אם כן, "מסיני" (ליקוטי שיחות, חלק א, עמוד 277).

משנה מבוראת

סדר השתלשלות מסורת התורה

משה קיבל את התורה מאת ה' שנגלה בסיני, ומסר אותה ליהושע; ויהושע מסר אותה לזקנים (זקנים: קבוצה של שבעים נכבדי וחכמי ישראל) שהאריכו ימים אחריו, והם מסרו אותה לזקנים שבאו אחריהם; והזקנים האחרונים מסרו אותה לנביאים הראשונים, והנביאים מסרו אותה לנביאים שבאו אחריהם; והנביאים האחרונים מסרו אותה לחכמים שהיו "אנשי כנסת הגדולה" (כנסת הגדולה: המוסד היהודי העליון באותה עת, שחבריו היו קבוצה של נביאים וחכמים וראשי העם).

כללים לחיזוק קיום התורה

אנשי כנסת הגדולה אמרו שלושה דברים בעלי משמעות לחיזוק קיום התורה: א. עיינו ושיקלו היטב ואל תמהרו לחתוך ולפסוק את הדין שבא לפניכם; ב. למדו תורה לכל אדם שמבקש, בלי לבדוק אחריו; ג. גידרו 'גדר' סביב התורה, עשו תקנות וגזירות שימנעו את האנשים מלהתקרב ולעבור על איסורי התורה.

רבינו עובדיה מברטנורא

(א) משה קבל תורה מסיני. אומר אני, לפי שמסכת זו אינה מיוסדת על פירוש מצוה ממצות התורה כשאר מסכתות שבמשנה, אלא כולה מוסרים ומדות, וחכמי אומות העולם גם כן חברו ספרים כמו שהמציאו מלבם בדרכי המוסר כיצד יתנהג האדם עם חברו, לפיכך התחיל התנא במסכת זו משה קבל תורה מסיני, לומר שהמדות והמוסרים שבזו המסכתא לא בדו אותם חכמי המשנה מלבם אלא אף אלו נאמרו בסיני: **מסיני.** ממי שנגלה בסיני: **לזקנים.** שהאריכו ימים אחרי יהושע, ואותם הזקנים לזקנים אחרים עד שהגיעו לתחלתם של נביאים, שהן עלי הכהן ושמואל הרמתי: **לאנשי כנה"ג.** מאה ועשרים זקנים היו, זרובבל, שריה, רעליה, מרדכי, בלשן, שהיו בימי עזרא כשעלו מן הגולה בבית שני. ומכללם, חגי, זכריה, ומלאכי, ונחמיה בן חכליה, וחבריהם. ונקראו כנסת הגדולה לפי שהחזירו העטרה ליושנה [יומא ס"ט:], שמשאמר [דברים י'] האל הגדול הגבור והנורא, באו ירמיה ודניאל ולא אמרו גבור ונורא, והם החזירו ככתחלה, לפי שאמרו, הן הן גבורותיו הן הן נוראותיו, שאלמלא כן היאך אומה כזו יכולה להתקיים בפני כמה אומות: **הם אמרו שלשה דברים.** הרבה דברים אמרו, אלא שלשה דברים הללו אמרו [הן] שיש בהן קיום התורה: **הוא מתונים בדין.** שאם בא דין לפניך פעם ושנים ושלש, לא תאמר דין זה כבר בא לפני ושניתי ושלשתי בו, אלא הווי מתונים, כלומר ממתנים קודם שתפסקו הדין: **והעמידו תלמידים הרבה.** לאפוקי מרבן גמליאל דאמר [ברכות כ"ח] כל תלמיד שאין תוכו כברו אל יכנס לבית המדרש, קמשמע לן שמלמדין תורה לכל אדם ואין צריך לבדוק אחריו, ובלבד שלא יהיה ידוע מענינו שמעשיו מקולקלים וסאני שומעניה. אי נמי אשמעינן שאם העמיד תלמידים בבחורותו יעמיד תלמידים בזקנותו, [יבמות ס"ב:] דכתיב [קהלת י"א] בבוקר זרע זרעך ולערב אל תנח ירך: **ועשו סיג לתורה.** גדר שלא יבוא ליגע באיסור תורה, כגון שניות לעריות, ושבות לשבת, דכתיב [ויקרא י"ח] ושמרתם את משמרת, עשו משמרת למשמרת:

ב שְׁמַעוֹן הַצַּדִּיק הָיָה מְשִׁירֵי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה. הוּא הָיָה אוֹמֵר, עַל שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵר, עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל גְּמִילוּת חַסְדִּים:

מילי דחסידותא

משנה מבוארת

על שלושה דברים העולם עומד: לשם מה צריך התנא למנות ולציין את מספר העמודים שעליהם עומד העולם? הרי כל קורא יכול בעצמו, בקלות רבה, לשים לב שהעמודים הם שלושה!

סיום תקופת "אנשי כנסת הגדולה"
שמעון הצדיק היה האחרון שנותר מבין אנשי כנסת הגדולה, בידו נשארה הקבלה והוא זה שהעביר אותה לדור הבא אחריו.

אלא שמונח כאן רמז עמוק מאוד. 'שתיים' זה סמל המחלוקת, הפירוד והשניות. שני צדי המתרס לעולם לא יוכלו להתחבר ולהשתלב יחד, ללא ש"יבוא השלישי וכרעי ביניהם". 'שלוש' מייצג את האחדות והתיווך. רק המתווך, "השלישי", מסוגל לפשר ולגשר בין הניצים, להביא להכרעות מוסכמות ולהשיג שלום ושלווה. סוד הקיום של העולם טמון באחדות, "על שלושה העולם עומד" (משיחת שבת פרשת שמיני תש"מ).

על שלושה דברים העולם עומד

שמעון הצדיק היה נוהג לומר: העולם נברא בשביל שלושה דברים, ובהם תלויים התיקון והשלמות שלו: **א.** קבלת ולימוד התורה; **ב.** עבודת הקרבנות בבית המקדש; **ג.** עשיית מעשי חסד של אדם לזולתו, כמו לשמח חתנים, לנחם אבלים, לבקר חולים ולקבור מתים.

רבינו עובדיה מברטנורא

(ב) **משירי**, משירי, שלאחר שמתו כולן, נשתיירה הקבלה בידו, והוא היה כהן גדול אחר עזרא: **הוא היה אומר**. כלומר, כך היה מרגלא בפומיה תמיד, וכן כל רבי פלוני אומר, הוא היה אומר, שבמסכתא זו, פירושן, היה רגיל לומר כן תמיד: **העולם עומד**. לא נברא העולם אלא בשביל שלשה דברים הללו: **על התורה**. שאלמלי לא קבלו ישראל את התורה, לא נבראו שמים וארץ, דכתיב [ירמיה ל"ג] אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי [שבת פ"ח]: **ועל העבודה**. עבודת הקרבנות, שכך שנינו במסכת תענית [כ"ז:], שאלמלא מעמדות לא נתקיימו שמים וארץ, ומצינו שבשביל הקרבנות שהקריב נח נשבע (הקדוש ברוך הוא) שלא יביא מבול לעולם, הרי שהעולם עומד על הקרבנות: **ועל גמילות חסדים**. דכתיב [תהלים פ"ט] עולם חסד יבנה, וגמילות חסדים הוא, לשמח חתנים, ולנחם אבלים, ולבקר חולים, ולקבור מתים, וכיוצא בזה:

ג **אֲנִיגְנוֹם אִישׁ סוֹכּוֹ קִבֵּל מִשְׁמַעוֹן הַצַּדִּיק. הוּא הָיָה אוֹמֵר,**
אֵל תְּהִי פְּעֻבָּדִים הַמְּשֻׁשִׁין אֶת הָרֵב עַל מְנַת לְקַבֵּל פָּרֶם,
אֶלָּא הָיוּ פְּעֻבָּדִים הַמְּשֻׁשִׁין אֶת הָרֵב שְׁלֵא עַל מְנַת לְקַבֵּל
פָּרֶם, וַיְהִי מוֹרָא שָׁמַיִם עֲלֵיכֶם:

מילי דחסידותא

ויהי מורא שמים עליכם: לא סתם אניגנוס הוא זה שמדגיש את הצורך ביראת שמים טהורה. לו עצמו היו שני תלמידים

משנה מבוארת

העברת התורה לדור שאחרי
"אנשי כנסת הגדולה"
 אניגנוס, שהיה האיש החשוב

שהתפרסמו בנסיבות שליליות ביותר. היו אלה צדוק ובייתוס הידועים לשמצה, למדנים מופלגים שסטו מדרך הישר ועזבו את היכל התורה. ההידרדרות הרוחנית שלהם הייתה נוראית, הם אפילו היו האבות המייסדים של שתי כתות פסולות ומגוננות ביותר, הצדוקים והבייתוסים. כל זה התחיל מחוסר יראת שמים. מתוך פריקת עול, הם טעו ועיוותו וסילפו את דברי רבם, ומכאן התגלגל הכול. הרב הגדול, אנטיגנוס, חזה בעצמו בתוצאות ובהשלכות החמורות של לימוד תורה מתוך העדר יראת שמים אמיתית, ועל כן ראה לנכון להזהיר ולעורר על הנחיצות של "מורא שמים" בקרב לומדי התורה (התוועדויות, תשמ"ב, חלק ג, עמוד 1648).

במקום שנקרא סוכו, קיבל את התורה משמעון הצדיק.

עבודת ה' מאהבה ויראה

אנטיגנוס איש סוכו היה נוהג לומר: אל תעבדו את ה' כמו עבדים שמשמשים את האדון בתקווה לקבל ממנו פרס או מתנה, אלא עיבדו אותו כמו עבדים שמשמשים את האדון רק מתוך אהבה אליו, ויחד עם זה, עיבדו את ה' גם מתוך יראה. זוהי הדרך המושלמת לעבוד את ה', משום שהאהבה מניעה את האדם להזדרז ולהשתדל לקיים את מצוות העשה, והיראה גורמת לו להיזהר ולהישמר מלעבור על מצוות לא תעשה.

רבינו עובדיה מברטנורא

(ג) פרס. לשון ערך, בערך [ויקרא כז] מתרגמינן פורסניה, והוא מה שאדם נותן למי שעבד אותו, והוא אינו חייב בדין ליתן לו כלום, כמו מה שיתן אדם לבנו קטן או לאשתו או לעבדו מפני קורת רוח שעשו לו, ואפילו לתקות פרס כזה, לא יעבוד אדם את בוראו, אלא מאהבה בלבד: **ויהי מורא שמים עליכם.** אף על פי שאתה עובד מאהבה, עבוד גם כן מיראה, שהעובד מאהבה, זריז במצות עשה, והעובד מיראה, נזהר ממצות לא תעשה, ונמצאת דעבודתו שלימה, וכן אמרו חכמינו זכרונם לברכה, עבוד מאהבה עבוד מיראה, עבוד מאהבה, שאם באת לשנוא דע שאתה אוהב ואין אוהב שונא, עבוד מיראה, שאם באת לבעוט דע שאתה ירא ואין ירא בועט:

ד יוסי בן יועזר איש צרדה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים קבלו מהם. יוסי בן יועזר איש צרדה אומר, יהי ביתך בית ועד לחכמים, והוי מתאבק בעפר רגליהם, והוי שותה בצמא את דברייהם: